

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

Nr

2866

1. Obiekt

Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy

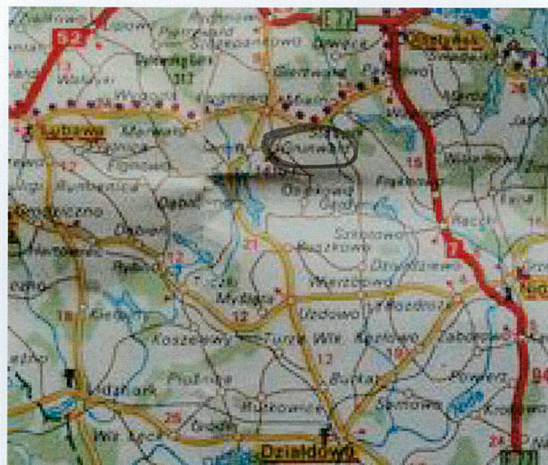
2. Czas powstania

1960

3. Miejscowość

Stębark

11. Zdjęcia, rzut, sytuacja, orientacja

4. Adres

: olsztyńskie.....ocz. XVI w. (por. regulaminy Rycerzy - tak łączyła)st oczywistym, głównym eksponatemiet w typi
nr ewidencyjny działki: obręb Stębark: nr 268, 270 i 311
nr księgi wieczystej.....

5. Przynależność administracyjna

województwo: **warmińsko-mazurskie**powiat: **ostródzki**gmina: **Grunwald**

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Tannenberg

7. Przynależność administracyjna przed 01.01.1999

województwo: **olsztyńskie**gmina: **Grunwald**

8. Właściciel i jego adres

Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie
Ul. Zamkowa 2;
10-074 Olsztyn

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

Pole bitwy z zespołem pomnikowym - A-3586 z
17.02.1984, ob. nr rejestru: A-523

Po zakończeniu II wojny światowej, podczas której - zarówno na wschodzie jak i na zachodzie - chętnie odwoływano się do zwycięstwa grunwaldzkiego jako do budującego wolę walki przykładu zwycięstwa nad Niemcami, Pola Grunwaldzkie znalazły się na terytorium Polski. Naturalną kolejną rzeczy stały się miejscem upamiętnienia zwycięstwa króla Władysława Jagiełły nad Krzyżakami, ale też niedawnego zwycięstwa nad III Rzeszą. Do około 1990 roku oba te dwa wątki ściśle się ze sobą spletały.

Pomnik Zwycięstwa Grunwaldzkiego został wzniesiony w latach 1959-1960 według projektu architekta Witolda Cęckiewicza (ur. 1924) i rzeźbiarza Jerzego Bandury (1915-1987)

Prace budowlane wykonały Olsztyńskie Przemysłowe Zjednoczenie Budowlane oraz poznański „Mostostal” Jedenaście stalowych masztów wykonano w Hucie „Ferrum” w Katowicach.

Pomnik uroczystie odsłonięto 17 lipca 1960 podczas ogólnopolskich obchodów 550 rocznicy bitwy. W uroczystościach wzięło udział kierownictwo partii i rządu, liczni przedstawiciele korpusu dyplomatycznego a wśród nich oficjalne delegacje ZSRR i CSRS oraz delegacja Obwodu Kaliningradzkiego RSRR. Brakowało oficjalnej delegacji litewskiej. Ogólną liczbę uczestników uroczystości oszacowano na 200 tysięcy.

W pawilonie mieściło się kino, w którym wyświetlano filmy dokumentalne oraz ukazujący bitwę pod Grunwaldem fragment „Krzyżaków” Aleksandra Forda i dwie sale wystawowe z kilkakrotnie modernizowanymi w dziejach muzeum ekspozycjami. - cd. patrz załącznik nr 1

Pomnik Zwycięstwa Grunwaldzkiego zlokalizowany jest na najwyższym wzniesieniu na terenie Pól Grunwaldzkich, zwanym obecnie Wzgórzem Zwycięstwa. Znajduje się ono w północno-wschodniej części pola bitwy w pobliżu drogi Stębark – Grunwald, mniej więcej w połowie odległości pomiędzy nimi. Było to miejsce pozycji krzyżackich i ataku lekkiej jazdy tatarskiej i litewskiej w pierwszej fazie bitwy. Wokół wzgórza rozegrały się też wydarzenia końcowej fazy bitwy.

Od parkingu do Pomnika na wzgórzu wiedzie droga, której ostatni odcinek, składa się z 11 płaskich trójschodkowych biegów. Pierwotnie była ona asfaltowa. Obecnie jej nawierzchnia jest wymieniana na kostkę.

Wzniesiony w 1960 roku Pomnik składa się z trzech części: granitowego obelisku, jedenastu stalowych masztów ze stylizowanymi znakami symbolizującymi sztandary polskich i litewsko-ruskich chorągwi oraz amfiteatru z pomieszczeniami muzealnymi i salą kinową.

Granitowy obelisk o całkowitej wysokości ok. 8 m ma kształt lekko zwężającego się ku górze graniastosłupa ustawionego na okrągłym pięciostopniowym cokole o średnicy podstawy ok. 5m. Średnica górnej platformy dwumetrowego cokołu wynosi - ok. 3,5 m. Na cokole ustawiono „obelisk” składający się z dwóch ustawionych na sobie granitowych minimalnie zwężających się ku górze graniastosłupów o kwadratowej podstawie o boku ok. 2 m. i wysokości ok. 3 przesuniętych względem siebie o ok. 15 stopni. Główny akcent plastyczny tej części pomnika stanowią wyrzeźbione na narożnikach rzeczonych bloków dwie stylizowane twarze rycerzy. Są one częściowo osłonięte hełmami z przyłbicami. Spoglądają ku nadchodzącemu gościowi i ku grupie masztów, czyli w kierunku północnym i zachodnim. Oprócz rycerskich oblicz na tej części pomnika umieszczono spływający zeń spiralnie monumentalny ornament, na który składają się: – od strony południowej: 2 nagie miecze otoczone motywem stylizowanych liści laurowych; od strony wschodniej: napis 15.07.1410 - 15.07.1960 i wreszcie od północy motyw ustanowionego w 1943 roku orderu Krzyża Grunwaldzkiego. Stylizacja liternictwa i liści laurowych charakterystyczna dla lat 50. XX wieku. Całość pokryta z równoległymi ukośnymi liniami, co jakiś czas zmieniającymi kierunek o 90 stopni, co nadaje obeliskowi interesującą fakturę.

Jedenaście 30-metrowych masztów o średnicy ok. 46 cm. stoi w zwartej grupie na południowo-zachód od granitowego pomnika. Ustawiono je koncentrycznie – wokół trzech środkowych - osiem mniej więcej równo rozmieszczonych. Odległości pomiędzy masztami wynoszą od 70 cm do ok. 1 m. U góry – mniej więcej w 2/3 wysokości – połączone zostały metalowymi chorągwiami ze stylizowanymi znakami wojskowymi Polski i Litwy. Ta oszczędna w wyrazie kompozycja stanowi zdecydowaną wertykalną dominantę obecnego zagospodarowania terenu pola bitwy. Zwłaszcza, że znajduje się niemal w jego najwyższym punkcie

Trzeci element zespołu pomnikowego stanowi tzw. **amfiteatr** wtopiony w południowo-wschodnie zbocze Wzgórza Zwycięstwa. Spod pomnika wiedzie do niego plastycznie rozwiązany dwukolorowy chodnik z wtopionymi weń płaszczyznami trawy.

Jego zbudowaną z jasnoszarego granitu elipsoidalną arenę o wymiarach ok. 15,5 x 16,5 m i wysokości ok. 40 cm wypełnia makieta, obrazująca rozstawienie wojsk przed bitwą (wg koncepcji proponowanej w pracach S.M. Kuczyńskiego). Ciemnoszarymi (wojska zakonne) i czerwonymi (wojska polsko-litewskie) granitami oznaczono poszczególne armie, miejsca ich obozów oraz okoliczne wsie Grunwald, Łodwigowo i Stębark.

Od strony południowo-wschodniej w około 1/3 obwodu arena otoczona jest łożą – amfiteatrem oddalonym od niej o ok. 7 m. Składają się nań 4 poziomy szerokich granitowych siedzisk (ok. 85 cm) oraz umieszczony nad nimi taras widokowy na pole bitwy o szerokości ok. 3,5 m. - cd. patrz załącznik nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)</p> <p>Już w 1962 roku pojawiły się zastrzeżenia techniczne do wzniesionego 3 lata wcześniej pawilonu z amfiteatrem na dachu. Dotyczyły wadliwego wykonania odprowadzenia wód opadowych z amfiteatru, co powodowało przecieki do wnętrza pawilonu. Zastrzeżenia dotyczyły też braku uszczelnienia otworów wejściowych i prześwitów w elewacji zewnętrznej i braku ogrzewania, co miało wpływ na stan eksponatów. Koniecznych napraw dokonano.</p> <p>Kolejny remont pawilonu muzealnego miał zapewne miejsce w 2 połowie lat 70. XX wieku po przejęciu placówki przez Muzeum Warmii i Mazur. Nie jest znany jego dokładny zakres. Sądzić jednak można, że ograniczał się do prac odświeżająco-adaptacyjnych.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Granitowy obelisk i maszty – stan bardzo dobry</p> <p>Amfiteatr / pawilon muzealny – w trakcie kompleksowego remontu; prace we wnętrzach obiektu (nieдоступnych z tego powodu) i jego bezpośrednim otoczeniu;</p> <p>Ciągi komunikacyjne – nawierzchnia świeżo wymieniona (plac przed pawilonem muzealnym) lub w trakcie wymiany (droga w stronę parkingu i schody na Wzgórze Pomnikowe)</p> <p>20. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Bezpośrednich zagrożeń nie stwierdzono.</p> <p>Należy dopilnować uporządkowania i zagospodarowania otoczenia po zakończeniu trwających prac remontowo-modernizacyjnych.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

T. Ostojki – Uroczystości na polu bitwy pod Grunwaldem w 550 jej rocznicę,
Komunikaty Warmińsko-Mazurskie, 1960, s. 429
T. Wojtaszek – Pomnika grunwaldzkiego historia niedokończona, Przekrój, nr
2047 z 2.09.1984

25. Opracowanie karty ewidencyjnej (data i podpis)

tekst... Agata Kłoczko . maj 2010.....
(data i podpis)

plany, rysunki... Agata Kłoczko . maj 2010.....
(data i podpis)

zdjęcia fotograficzne... Agata Kłoczko . maj 2010.....
(data i podpis)

miejsce przechowywania negatywów :

wersja elektroniczna fotografii przekazana WKZ w Olsztynie

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Fotografie w Teczce Obiektu – WUOZ Olsztyn

27. Załączniki

8 wkładek

1. Miejscowość Stębark	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy	6. Zawartość wkładki Historia – cd. Opis –cd. Plan sytuacyjny
2. Gmina Grunwald		
3. Powiat ostródzki		
4. Województwo warmińsko-mazurskie		

HISTORIA –CD.

Jeszcze w 1987 roku wystawa poświęcona bitwie grunwaldzkiej i wielkiej wojnie z lat 1409-1411 zajmowała tylko jedną z sal. Druga poświęcona była II wojnie światowej a przede wszystkim Armii Czerwonej. Później ekspozycja została zmieniona. W obu salach prezentowano militaria pochodzące z badań archeologicznych na terenie pola bitwy, rekonstrukcje pancerzy i broni repliki chorągwi polskich i krzyżackich, mapy i plany obrazujące przebieg Wielkiej wojny oraz samej bitwy, kopię tomu kroniki Jana Długosza dotyczącego przebiegu wielkiej Wojny oraz kopię krzyżackiej „Kroniki konfliktu”, dokumentalne fotografie przedstawiające zbiorowe mogiły poległych podczas bitwy. W salce kinowej nadal wyświetlano filmy dokumentalno-oświatowe oraz fragmenty „Krzyżaków”.

W 2005 roku w ramach zadania „Modernizacja i zakup nowoczesnego sprzętu multimedialnego dla Muzeum Bitwy Grunwaldzkiej” zakupiono nowoczesny sprzęt projekcyjny do sali kinowej. Muzeum wyposażone zostało ponadto w urządzenia klimatyzacyjne. Projekt zrealizowano ze środków Ministra Kultury z programu operacyjnego „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą.”

W 1976 roku, po odstonięciu zrekonstruowanego Pomnika Grunwaldzkiego (16 października 1976), władze miasta Krakowa przekazały kamienie z pierwotnego, ufundowanego w 1910 roku przez Ignacego Jana Paderewskiego i wykonanego przez Antoniego Wiwulskiego, pomnika społeczeństwu ziemi olsztyńskiej. Z inicjatywy ówczesnego dyrektora Muzeum Warmii i Mazur Władysława Grodzieńskiego zimą 1976/1977 przewieziono na Pola Grunwaldzkie 256 granitowych bloków o łącznej wadze ponad 100 ton.

Z tych potrzaskanych w 1939 roku brył czerwonego szwedzkiego granitu wzniesiono pomnik, którego uroczyste jego odstonięcie miało miejsce 8 października 1983 roku z okazji 40 rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego. Autorem projektu był olsztyński plastyk Wiesław Karczmarek

Na ustawionym nieopodal głazie narzutowym umieszczono inskrypcję: „Ciosy granitowe ocalone ze zburzonego przez hitlerowców Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie, który w 500 rocznicę bitwy ufundował Ignacy Paderewski ze śladami dłuta Antoniego Wiwulskiego przekazane przez władze Krakowa społeczeństwu olsztyńskiemu scalone w 40 rocznicę powstania Ludowego Wojska Polskiego dają świadectwo niewygasłej pamięci pokoleń o Grunwaldzie, październik 1983” W ostatnim czasie jej treść została nieco zmieniona i brzmi obecnie: „Ciosy granitowe ocalone ze zburzonego we wrześniu 1939 roku przez okupanta niemieckiego Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie. Pomnik w 500 rocznicę bitwy ufundowany przez Ignacego J. Paderewskiego nosił ślady dłuta Antoniego Wiwulskiego. Głazy przekazane przez władze Krakowa na pole bitwy grunwaldzkiej scalone w 1983 dają świadectwo niewygasłej pamięci pokoleń o Grunwaldzie”

OPIS – CD

Po obu stronach amfiteatru znajdują się schody: od zachodu proste – 14 stopni, od północnego wschodu – narożne – 15 stopni. Z tyłu nowo wykonany podjazd dla wózków. Taras widokowy znajduje się na wysokości ok. 1,8 m nad poziomem drogi oddzielającej go od areny.

Droga oddzielająca łożę od areny podzielona jest kolorystycznie na pół – przy amfiteatrze szare płyty betonowe, przy arenie kostka kamienna w kolorze wpadającym w fiolet.

Od strony pola bitwy widzimy wtopioną w zbocze monumentalną łukowatą fasadę z szarego granitu „pozbawioną” otworów okiennych. Jej łagodnie wybrzuszony na południowy wschód łuk powtarza linię areny amfiteatru, wokół której skomponowano całą budowlę. Dolna część dwustrefowej fasady jest całkowicie przeszklona. Szybę niemal w całości osłonięto kolumnadą-mozaiką z ustawionych na sobie granitowych bloków. Jej „kolumny” składają się z 4 warstw granitowych bloków (ok. 40 x 80 x 100 cm) ustawionych jeden na drugim pod kątem ok. 45 stopni. Między nimi bardzo wąskie prześwity. Nad kolumnadą-mozaiką doświetlający wewnątrz prześwit o wysokości ok. 40-50 cm. Górna nadwieszona kondygnacja to jednolity, pozbawiony jakiegokolwiek artykulacji pas granitu, zwieńczony skromną stalową balustradą tarasu widokowego (trzy lekko błyszczące rury jedna nad drugą, najwyższa o nieco większej średnicy). W północnej części fasady znajduje się wejście do wnętrza. Przy nim na fragmencie fasady szerokości ok. 12 m. od północnego krańca budowli nie ma granitowych kolumn, co w połączeniu

Plan sytuacyjny

1. POMNIK ZWYCZYSTWA
(DBELISK I MASZTY) ⊗
2. AMFIEATR / PAWILON
MUZEALNY ⊗
3. AKCENT POMNIKOWY ⊗
(porostatośi Kneharshie
Pomniku Guncabhiess)
4. PARKING
5. KAPLICA POBITEWNA
6. KOPIEC TAGIETTY

1. Miejscowość Stębark,	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy	6. Zawartość wkładki Opis –cd. Wykaz fotografii Rzut amfiteatru Fotografie
2. Gmina Grunwald		
3. Powiat ostródzki		
4. Województwo warmińsko-mazurskie		

OPIS–CD.

ze schodami z poziomu terenu/dachu/areny przylegającymi do wyłożonej kamienną okładziną ściany daje optyczny efekt zacisznej niszy. Do wnętrza prowadzą szklane drzwi umieszczone na osi nieośloniętego granitem fragmentu szklanej ściany (ok. 5 m). Symetryczny fragment szklanej ściany znajduje się po południowej stronie budowli, ośloniętej od strony pola bitwy łukiem podjazdu na taras widokowy. Przed pawilonem znajduje się wyłożony dwukolorową kostką obszerny plac.

Wewnątrz (nieдоступnego podczas wizji lokalnej - maj 2010) pawilonu mieści się sala kinowa oraz dwie sale wystawowe.

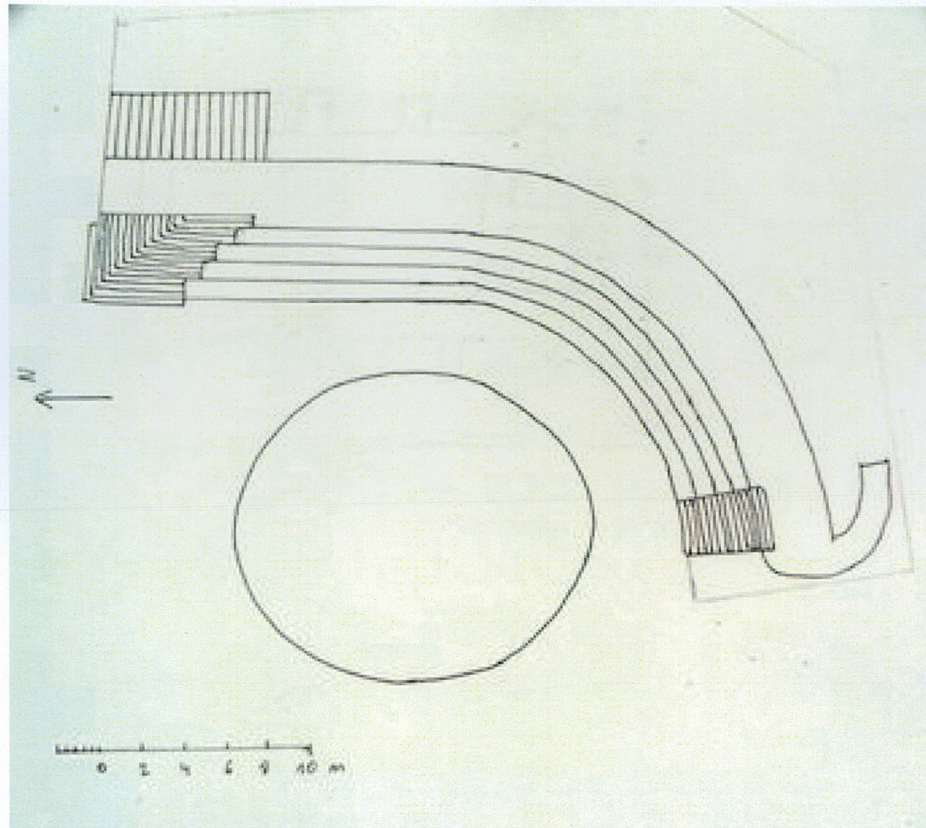
„Akcent pomnikowy” wzniesiony z pozostałości krakowskiego Pomnika Grunwaldzkiego usytuowano w połowie drogi pomiędzy parkingiem a Zespołem Pomnikowym na Wzgórzu Zwycięstwa po jej prawej stronie. Z brył czerwonego szwedzkiego granitu spojonych wewnątrz zaprawą cementową wzniesiono nieforemną, jakby zrujnowaną ścianę, której górna krawędź postrzępiona jest w coś na kształt blanków. Niektórzy autorzy widzą w tym „dwie wyrastające ze wspólnego postumentu kolumny.” Monument ów o podstawie ok. 4 x 1,5 m zwęża się ku górze we wszystkich kierunkach. Jego wysokość wynosi ok. 7-8 m. „Swobodnie” dopasowane ułożone warstwy bloki wyglądają na niepołączone a jedynie zestawione. W promieniu kilku metrów wokół ściany-obelisku ułożono luźne, niewykorzystane do jego budowy kamienie. Na wielu blokach – zarówno tych wmurowanych w ścianę-obelisk jak i tych pozostawionych wokół niej widoczne są pozostałości inskrypcji i figuralnych płaskorzeźb dłuta Antoniego Wiwulskiego.

Na ustawionym nieopodal głazie narzutowym znajduje się skierowana ku nadchodzącemu tablica ze stosowną inskrypcją (por. historia).

WYKAZ FOTOGRAFII

1. Zespół pomnikowy – widok od strony parkingu (północnej)
2. Zespół pomnikowy (1960) – widok od strony pola bitwy (południowej)
3. Obelisk – widok od strony parkingu (północnej)
4. Obelisk – widok od strony południowo-wschodniej
5. Obelisk – detal rzeźbiarski – daty bitwy i odsłonięcia pomnika
6. Obelisk – detal rzeźbiarski – miecze grunwaldzkie
7. Maszty – widok od strony pola bitwy (południowej)
8. Maszty – znaki chorągwi polskich i litewskich
9. Amfiteatr/pawilon muzealny – widok od strony parkingu (północnej)
10. Amfiteatr/pawilon muzealny – widok od strony pola bitwy (południowej)
11. Amfiteatr/pawilon muzealny – fasada
12. Amfiteatr/pawilon muzealny – fasada – część północna
13. Amfiteatr/pawilon muzealny – fasada – część południowa
14. Amfiteatr/pawilon muzealny – loża
15. Amfiteatr/pawilon muzealny – arena
16. Amfiteatr/pawilon muzealny – fragment areny
17. Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego
18. Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego – widok od strony wschodniej
19. Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego – widok od strony zachodniej
- 20 – 22. Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego – fragment inskrypcji i rzeźb
23. Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego – tablica pamiątkowa

Rzut amfiteatru

2.

1. Miejscowość Stębark	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy	6. Zawartość wkładki Fotografie - obelisk
2. Gmina Grunwald		
3. Powiat ostródzki		
4. Województwo warmińsko-mazurskie		

3.

Wkładkę założył: (data i
Agata Kłoczko maj 2010

4.

5.

6.

1. Miejscowość Stębark	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy	6. Zawartość wkładki Fotografie – maszty Plan zespołu pomnikowego
2. Gmina Grunwald		
3. Powiat ostródzki		
4. Województwo warmińsko-mazurskie		

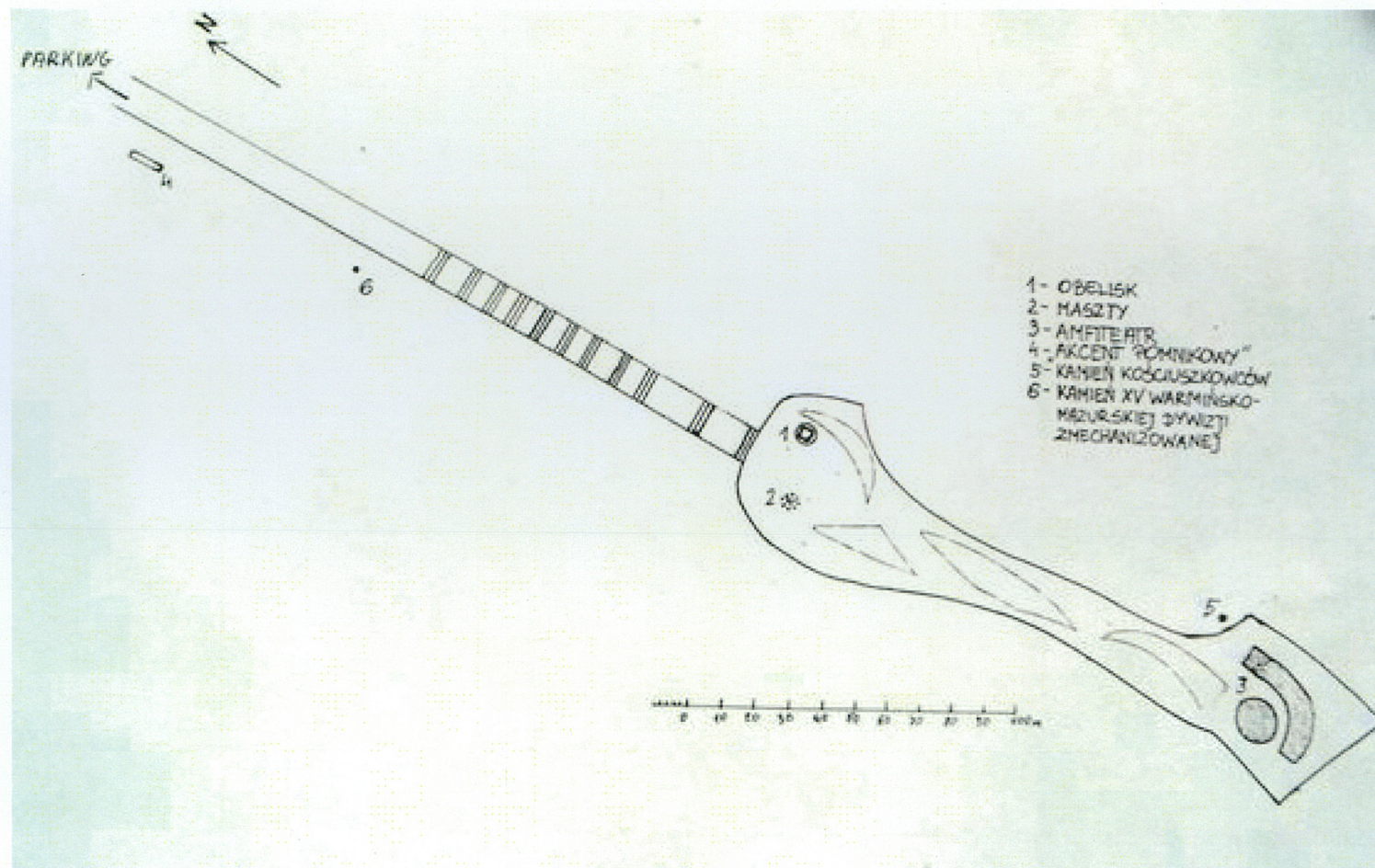
7.

Wkładkę założył: (data i
Agata Kłoczko maj 2010

8.

Plan zespołu pomnikowego

1. Miejscowość Stębark	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy	6. Zawartość wkładki Fotografie – amfiteatr / pawilon muzealny
2. Gmina Grunwald		
3. Powiat ostródzki		
4. Województwo warmińsko-mazurskie		

9.

Wkładkę założył: (data i podpis)
Agata Kłoczko maj 2010

10

M.

12.

1. Miejscowość **Stębark**

2. Gmina **Grunwald**

3. Powiat **ostródzki**

4. Województwo **warmińsko-mazurskie**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy

6. Zawartość wkładki

Fotografie – amfiteatr / pawilon muzealny

13.

Wkładkę założył: (data i podpis)
Agata Kłoczko maj 2010

14.

15.

16

1. Miejscowość **Stębark**2. Gmina **Grunwald**3. Powiat **ostródzki**4. Województwo **warmińsko-mazurskie**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy

6. Zawartość wkładki

Fotografie - Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego

17

Wkładkę założył: (data i podpis)
Agata Kłoczko maj 2010

18.

19.

20

1. Miejscowość Stębark	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres Pole bitwy pod Grunwaldem – zespół pomnikowy	6. Zawartość wkładki Fotografie - Pozostałości Pomnika Grunwaldzkiego
2. Gmina Grunwald		
3. Powiat ostródzki		
4. Województwo warmińsko-mazurskie		

21

Wkładkę założył: (data)
Agata Kłoczko m

22

23.